

Agos - 17 Eylül 2014 Çarşamba

Bir azınlık üyesinin kendi azınlık grubunu eleştirmesi iki türlü yorumlanır. Ya, “Dürüst, tarafsız ve cesur olduğu için yanlışları kabulleniyor” denir, veya çoğunluğa sempatik görünmek ve çıkarı için ait olduğu gruba ihanet ettiği söylenir. Çoğunluktan olanların çoğu aradaki farka pek önem vermeyebilir, çünkü onlar açısından, eleştirilen ‘öteki’dir. Etnik ve dinî azınlıkların eleştirilmesi, kusurlu görülmesi, hatta ötekileştirilmesi ‘doğal’dır. Eleştirilmeleri şaşırtıcı değildir. Zaten azınlıklarla ilgili sorunlar tam bu noktada yaşanır; genellikle eleştiri adına aşağılanmış ve ötekileştirilmişlerdir.

Azınlık üyeleri ise bu tür durumlarda genellikle, eleştiri bütünüyle haklı olsa bile rahatsız olurlar. Bu da normal. Eleştiri genel olarak hoş karşılanmaz, ‘biz’e yöneltilen eleştiri genellikle rahatsızlık yaratır. Hepimiz bu konuda az çok böyleyiz. Tabii, “Azınlıklar eleştirilmemeli” gibi saçma bir görüş ileri sürülemez. Bunu tartışmak bile abes. Ben, sesi olan bir azınlık üyesi olduğum için, bütün bu durumları yaşadım. Kimi zaman kendi azınlık grubumun eksikliklerini gündeme getirdiğimden, çoğunluktan birileri benim için “Aferin, doğru söylüyor” dedi, azınlıktan ancak sınırlı sayıda kişi bana destek verdi; kimi zaman da azınlıktan birileri bana hain ve

satılmış muamelesi yaptı.

Kimi zaman da azınlık duyarlılığım kabardığından, 'biz'e yöneltilen –bana göre haksız– eleştirilere karşı çıkıp öfkemi dile getirdim. Yani bu alanda bütün rolleri üstlendim sayılır: a) dürüst aydın, b) hain, ve c) duyarlı azınlık üyesi. Bir ara bu konuları ben biliyorum sanıyordum. Kim cesur, kim çıkarına bakar, hemen seğerim inancındaydım. Ama artık durum böyle değil, çünkü şimdi bir şık daha görüyorum. İki bir arada: Hem dürüst, tarafsız vb., hem de bu tutumdan yarar elde etme durumu! Bir azınlık üyesinin, cemaatine yönelik eleştirisi doğru olsa ve aynı zamanda –çoğunluktan– çıkar sağlıyorsa, hangi kategoridedir? Dürüslük –ve doğruluk, bilimsellik vb.– ile çıkar örtüşüyorsa, bu insanın konumu nedir? Bu sorulara verilecek yanıtların çok karmaşık olduğunu düşünüyorum. şimdilik, on yıllardır elimden geldiğince uygulamaya çalıştığım bazı ilkeleri sıralayayım.

1) Kendi azınlık grubumu belli bir konuda eleştirdiğimde 'çoğunluğa' tam ve doyurucu bir tatmin sağlamamaya çalışıyorum. Zayıf ve ezilmiş olan azınlıkların bazı kusurları ortaya konurken, güçlü ve ezen taraf aklanmamalı. Kusurlar karşılıklı sıfırlanmamalı. Hele eleştirinin sonunda, azınlık 'genel' olarak kusurlu gösterilmemeli. Çünkü azınlık sorunun arkasında da bu siyah/beyaz kalıp yargılar (stereotipler) yatar. Bir toplum içinde azınlıklar dışlanmışsa, benim eleştirim bunu pekiştirmemeli.

2) Azınlığı eleştireceksem, bunu yüzüne karşı ama çoğunluktan mesafeli bir ortamda yapmayı tercih ederim. Bunu yapmak her zaman olanaklı değil, ama olanaklı olduğu durumlarda yapmamak da hatadır. Örneğin son dönemde, İstanbul Rumlarının çoğu Atina'da, çok azı İstanbul'da yaşıyor. Onları Atina'da eleştirmeyi tercih ederim. Bunu yazıyla yapacaksam bir azınlık dergisinde yazmaya çalışırım. Zaten eleştirim onlara ise ve toplumda var olan önyargıları yeniden üretecekse eleştirim neden çoğunluğa duyurmaya çalışayım ki?

3) Azınlıklar ülkelerinde yeterince dışlanmışlardır. Zaten azınlık sorunu temelde budur. Onların eksikliklerini ortaya çıkarırken yerleşmiş kalıp yargıları ve önyargıları yeniden üretmemeye özen gösteririm. Örneğin, azınlıklara hitaben "Siz bu memleketi ve halkını sevmiyorsunuz, yararına çalışmıyorsunuz, kompleksli olduğunuz için doğru dürüst düşünemiyorsunuz" gibi bir eleştiri söz konusu olamaz. Yanlış ve haksız olduğu için değil, böyle 'genel' bir eleştiri, milliyetçi/ırkçı genellemeleri güçlendireceği için. İrkçılık tam da bunu yapar; insan gruplarına genel ve ortak özellikler yakıştırır. 'Öteki'ne de özellikle olumsuz özellikler yakıştırır. Bu yakıştırmalar, çoğunluğun sünger gibi çalışan kulaklarınca emilir. Oysa azınlıklar hiçbir zaman birbirine benzeyen kimselerden oluşmamıştır. Genellemeler her zaman zararlı olmuştur.

4) Özeleştiri, eleştiriden farklı olarak bir 'itiraf' anlamı taşır. Bu yüzden kendi azınlık grubu hakkında konuşan biri, azınlığı adına böyle bir mesaj verme (itirafta bulunma) hakkını kendinde görmekte acele etmemelidir. En azından, eleştirisinde sivri laflar etmemelidir. Özeleştirisinin çifte ağırlığı var.

5) Azınlığa yönelteceğim eleştiriyi, önce güvendiğim bazı azınlık üyelerine duyurup, bir tür 'kontrol'den geçirmeye bakarım. Sayıca az olsalar da, 'biz'den birileri benim görüşlerime katılmazsa, hatalı olma ihtimalim yüksektir. Kendime güvensizliğim, doğruluğumun sigortasıdır. Tersine, özgüvenin fazlasını kendini bilmezlik sayarım.

6) Hiç yapmayacağım eleştiri, azınlıkları 'çoğunluk gibi' kindar ve ötekini hor gören kimseler olarak göstermektir. Bu, ateşe kürekle gitmek olur. Toplum içinde azınlığa karşı zaten var olan nefret duygularını körükler. Çoğunlukla azınlığı eşit iki taraf olarak da göstermem, çünkü değıllerdir. Biri egemendir, öbürü mağdur. Örneğın "Hitler çok kötüydü ama..." deyip Yahudilerin 'kusur'larını hatırlatmak yanlış anlamalara neden olur.

7) Eleştiri yalnız entelektüel bir girişim değildir, siyasi ve pratik bir yanı da vardır. Azınlığa yöneltilen her eleştiri, siyasi dengeler oyununda bir faktördür. Eleştirinin doğru ve haklı olması yetmiyor, aynı zamanda yapıcı olması da gerekir. Bir azınlığı ülkeye zararlı olarak göstermek 'saptama' değildir, taraf olmaktır. Kendi adıma söylersem, azınlık grubuma eleştiri yöneltirken bu konuma gelmemeye çalışırım. Her zaman başarılı olamamış olabilirim, ama en azından niyetim buydu. Başarısız olduğumda da kabahati kendimde görürüm.